
Het Zwalmbronnenpad.

Startplaats: De St.-Martinuskerk Opbrakel.

Afstand : ± 11 km of +/- 3 uur wandelen

Praktische gegevens: licht heuvelend parcours, praktisch helemaal verhard behalve sommige veldwegen en kerkwegels.

Opbrakel een negenhonderd jaar oud dorp in Brakel.

Brakel ligt op de kruising van de wegen Oudenaarde-Geraardsbergen en Ronse-Ninove. Opbrakel is de oudste deelgemeente ervan. Opbrakel is rijk aan prachtige vergezichten. De wandelaar kan er het Brakelbos bezoeken, dat één geheel vormt met de bossen van d'Hoppe. Opbrakel heeft een rijk historisch verleden, waarvan de St.-Martinuskerk en de vele grote hoeven getuigen. 1998 is een sleuteljaar voor dit dorp, dan wordt immers het 900-jarig bestaan van deze gemeenschap gevierd. Opbrakel kan gerust één van de parels van de Vlaamse Ardennen genoemd worden.

Struktureel-Geografisch behoort Brakel en omgeving tot het heuvellandschap van de Kluisberg, Muziekberg, Pottelberg en Rodenberg. De heuveltoppen van deze heuvelrij in de Vlaamse Ardennen, danken hun ontstaan aan het feit dat de harde zandsteenformaties niet werden weggeërodeerd, waardoor zogenaamde restheuvels ontstonden. Wegens de sterke variatie in bodemwaarde verschilt ook het gebruik zeer sterk. Deze bijzondere eigenschap heeft bijgedragen tot de grote verscheidenheid in fauna en flora van de streek. Naast weiden en akkerland treft men verschillende grotere of kleinere boscomplexen aan. De beekoevers en sommige weideboorden zijn afgezoomd met bomenrijen, zodat de hele streek een boomrijk uitzicht heeft.

<P> te hoofde overtuigd meer niet eeuw, de van begin het uit beschrijving geestdriftige zijn blijkt zoals Schorisse, naburige natuurminnaar en taal- grote Watzte, Omer waarvan iets overwaard, bezoek toeristisch een is streek Deze vormen. Zwalm bovenloop gezamenlijk die beekjes aantal loop kruist volgt wandelpad dit Maar volgen. sporen op bronnen bedoeling heeft Zwalmbronnenpad>>P> bezienswaardigheid eerste De Tweebossenpad. eveneens start Hier opgesteld. startpaneel dorpskern in waar Opbrakel kerk aan wandeling schoenen. stevige volstaan tijdstippen gunstiger gebruiken, goed laarzen bij jaar ogenblikken sommige Op streek. gehele over vergezichten prachtige rijk kader, landschappelijk mooi enig rustige liefhebbers bevelen pad>

De Sint-Martinuskerk. (1)

Opbrakel had ten laatste in 1098, maar waarschijnlijk reeds veel vroeger, een bidplaats. In dat jaar immers werd Opbrakel een afzonderlijke parochie opgedragen aan Sint-Maarten : de bediening ervan werd door Bisschop Manasses van Kamerijk aan de abdij van Ename geschonken. Dit rijke Benediktijnerklooster zal tot op het einde van het Ancien Regime de pastoor van Opbrakel aanduiden en betalen, het kerkgebouw en de pastorie onderhouden, maar ook de tienden (een belangrijke inkomst) mogen heffen. Tijdens de grote Gentse opstand tegen Lodewijk van Male (1379-1385) werd de kerk grotendeels verwoest. Op het kaartboek van Opbrakel van 1651-1654 staat een vrij klein eenbeukig kerkje in vroeggotische

stijl, bekroond met een achtkantige toren daterend uit het begin van de 13e eeuw. In 1734 werd ten tijde van pastoor Perlo het koor vergroot, terwijl een goede tien jaar later, het schip van de kerk werd uitgebreid met twee zijbeuken ; tevens werd het dak verhoogd tot boven één van de acht galmgaten. In 1758 tenslotte, werd de kerk hervloerd ; hierbij zijn spijtig genoeg talrijke grafstenen verloren gegaan. Op de huidige dag bezit de kerk, naast haar opvallende toren, nog enkele merkwaardigheden : in de middenbeuk bevinden zich twee wapenschilden, respectievelijk van de abdij van Ename en van de familie Maroucx, de heren van Opbrakel in de 18e eeuw. Boven een zijaltaar hangt een schilderij van Jozef Paelinck, voorstellend de "afreis van Tobias", in 1830 aan de kerk geschonken door de rijke Gentse familie Maes, die onder het Frans bewind grote delen in het centrum van Opbrakel had gekocht. Verder treffen we in de kerk nog een doopvont uit de 15e eeuw aan, evenals een predikstoel van 1765. Het orgel, in 1789 gebouwd door de beroemde orgelbouwer Lambert van Peteghem, kostte destijds 1100 gulden. Het geheel is getooid in een Oostenrijks aandoend Rococo stucwerk.

We verlaten de gerenoveerde dorpskern via het Sadonespad dat dalend loopt naar de grote weg Brakel-Ronse.

Jozef Sadones. (2)

Jozef Sadones, op 6 december 1755 te Opbrakel geboren en in 1816 te Geraardsbergen overleden, was een zeer gekend volkszanger die ongeveer 3000 liedjes op allerlei populaire thema's heeft gemaakt. Overtuigd van de schoonheid van de Vlaamse taal heeft hij de bevrijding van ons land van de Fransen na Napoleons nederlaag bezongen en is van Koning Willem I een vurig supporter geweest. Van hem getuigde Snellaert, een van de grote 19e-eeuwse taalminnaars : "Van alle deze rondzwervende dichters was Sadones, wiens liefde voor de taal en kunst in zijn geslacht schijnt voort te leven, wel zeker de beroemdste en de verdienstelijkste", en nog rond 1860, bijna 50 jaar na zijn dood schreef een Gentse liedjeszanger :

"Sadones was een arme vent !

Die met zijn liedjes veld en steden

Doorliep en gunstig stond bekend,

Omdat hij altijd was tevreden

Hij zong van als het daglicht blonk,

Om eerlijk 't daaglijks brood te winnen,

Hij zong nog als de zonne zonk

En ging ter rust, verblijd van zinnen".

We steken de weg Brakel-Ronse over en volgen een kerkwegel die verder uitkomt op Riebeke. Intussen zagen wij de Vaanbuikbeek, één van de beekjes die de bovenloop van de Zwalm vormen.

Riebeke (3)

De naam Riebeke komt van een gelijknamige hoeve uit de 14e-15e eeuw waarvan de bewoners Van der Riebeke noemden. Deze zijn op het einde van de 15e eeuw uit Opbrakel weggetrokken en zijn waarschijnlijk de voorouders van Jan Van Riebeeck die in 1652 in dienst van de Nederlandse-Oostindische Compagnie aan Kaap de Goede Hoop de

Kaapkolonie stichtte. Samen met de Heinestraat, Cijnsland, de Leinstraat en de Herenhofstraat vormt Riebeke het Oprakelse stuk van de Romeinse heirbaan die van Bavay naar Gent liep (Brunehildeweg).

Riebeke volgen we rechts en aan een kapel slaan we links de Gauwinkel in. We volgen deze licht stijgende weg en slaan rechts een veldwegel in. Die veldwegel (Trekweg) komt aan een boerderij. We volgen de weg en laten de haag links liggen. We bereiken de Hellenhoek waar we rechts nemen. De weg is licht klimmend. Wat verder slaan we links de Kanakkendries in (mooi uitzicht). We zijn nu op grondgebied Zegelsem. Verder wandelend nemen we links de Wolvenweg en wat later links een voetpad dat uitkomt op de verharde Hul waar we rechts nemen. Zo bereiken we Rovorst. Vlak voor ons zien we een mooie kapel met bijhorende platanen op het Rijstveld. We gaan links om daarna rechts de Weistraat te nemen. In de Weistraat gaan we links de Ijskelderweg in. We kruisen opnieuw de Vaanbuikbeek en gaan stijgend richting Hof-te-Wolfskerke waar we nu op grondgebied Oprakel terug zijn.

De Ijskelderweg met de Ijskelder (4) van het Hof-te-Wolfskerke. (5) ontleent zijn naam aan een ijskelder die de negentiende eeuwse eigenaar van het Hof-te-Wolfskerke liet graven : dit was een overkoepelde, speciaal met bakstenen gebouwde put, waarin tot augustus ijs kon worden bewaard en waarvan de opening in de berm nu nog te zien is.

Op het einde van de Ijskelderweg gaan we rechtdoor Wolfskerke in. Maar eerst zien we daar een grote vierkante hoeve.

Het Hof-te-Wolfskerke (5).

Reeds omstreeks 1177 werd de plaatsnaam Wolueskerka, Woluekerke vermeld. Het Hof-te-Wolfskerke heeft onder het Ancien Regime steeds toebehoord aan de machtige Benediktijnerabdij van Enname die in het noorden van Vloesberg ook het bekende Hof-te-Gruine bezat. In 1571 bedroeg de oppervlakte ongeveer 36 ha. In 1651 werd het "hof" gepacht door de broers Filip en Joos de Ruyver die elk op een mooie afzonderlijke boerderij woonden, de ene gelegen op het huidige erf, de andere wat meer ten zuiden dichtbij de bocht van de huidige Wolfskerkestraat. In de Franse periode is de tweede hofstede verdwenen en kwam heel Wolfskerke met een oppervlakte van 41 ha. in handen van de familie Mulle van Gent. In 1893 voerde senator Mulle grootse plannen uit te Wolfskerke : met eigen personeel liet hij voor die tijd hypermoderne bedrijfsgebouwen oprichten, een kippenkwekerij en een melkerij waarvan nu nog de schoorsteen te zien is. Bovendien werd er een luxueus landhuis opgetrokken, het "Chateau Mulle" - in de volksmond "Mullens kasteel" genoemd - met echte kasteelallures (dit gebouw is nu opnieuw bewoond). In 1919 heeft burgemeester Lothaire Van den Bossche alles kunnen afkopen. Een merkwaardig aandenken aan dit groots verleden wordt bewaard door een steen, ingemetseld in een muur van het woonhuis die de wapenschilden van de abdij van Enname en van abt Colins afbeeldt.

We volgen Wolfskerke nemen een bocht naar links en enkele honderden meters verder nemen we het pad rechts. Dit pad brengt ons op de Zwalmstraat waar we rechts nemen.

De Zwalmstraat. (6)

Deze straat ontleent haar naam natuurlijk aan de Zwalm, meer bepaald aan haar bovenloop die de Molenbeek genoemd wordt. Het is vrij moeilijk om in het geval van de Zwalm met overtuiging te kunnen beweren welke beken nu eigenlijk de bovenloop vormen van deze rivier. Er ontspringen immers verscheidene beken in de al dan niet beboste heuvelen van Oprakel, Schorisse en Vloesberg. Zo ontspringt in het Brakelbos de Sassegembeek in het

Livierebos de Dorenbosbeek en Verrebeek. Beneden het Bos-te-Rijst, op het grondgebied van Schorisse ontspringen de Rowaterbeek, de Vaanbuikbeek en de Molenbeek. Waar de Vaanbuikbeek en de Molenbeek samenvloeien ontstaat dan de eigenlijke Zwalm.

We volgen de dalende Zwalmstraat. Verder wordt de Zwalmstraat Hutte genoemd naar een wijk die vroeger tot Vloesberg behoorde. We wandelen echter zo ver niet. We slaan links een voetwegel in, richting grote weg Brakel-Ronse.

D'Hutte. (7)

Deze kleine wijk werd bij de vastlegging van de taalgrens in 1963 van Vloesberg naar Optrakel overgeheveld. Hij ontleent zijn naam aan enkele schamele woningen die daar reeds in het midden van de 17e eeuw stonden.

De voetwegel kruist de Rowaterbeek nog een beekje die de bovenloop van de Zwalm vormt. We kruisen de grote weg en nemen de veldwegel Landuit. Hier hebben we een zicht op het Hof-ten-Bossche (8) en het Brakelbos (9).

Het Hof-Ten-Bossche.(8)

Het Hof-ten-Bossche, samen met de eigenlijke heerlijkheid van het Herenhof zijn de oudste exploitatiekernen van Optrakel. Ze klimmen dus tot ver in de Middeleeuwen op, toen ze allebei toebehoorden aan de adellijke familie Van Brakel. In de 14e eeuw heeft de familie zich gesplitst in twee takken : de bestaande Van Brakel en de nieuwe Van Ten Bossche, ook soms genoemd de Court-au-bois. Het Hof-ten-Bossche is tot op het einde van het Ancien Regime steeds een heerlijk leen, een uitgestrektheid van ongeveer 75 ha. geweest, afhankelijk van de hoofdheerlijkheid Optrakel, maar tevens het enige leen dat de drie graden van rechtspraak bezat evenals het recht een baljuw en een "vurster" of "sergeant" te benoemen. Tot in het midden van de 17e eeuw hebben de leden van de zijtak Van Brakel het Hof-ten-Bossche in eigendom gehad. In 1571 was het met een oppervlakte van ongeveer 62 ha verpacht aan de weduwe Adriaan De Vleeschauwere. In 1651 was het de meest indrukwekkende hofstede van heel Optrakel : een grote schuur, twee stallen en een woonhuis met inrijpoort omsloten een binnenerf met duiventil. Vroeger was de hoeve door een dreef verbonden met Pullem. In de 17e en de 18e eeuw schommelde de gemiddelde grootte van het bedrijf rond de 50 ha, terwijl er dan nog eens 25 ha, het Bernaertsbos gelegen ten westen van het "hof" en ten noorden van de Sassegembeek, bijhoorden. Na de tak Van Brakel is door erfenis het Hof-ten-Bossche in het bezit gekomen van de familie Adourins (tot midden 17e eeuw), ridder Dhaene van Gent (tot midden 18e eeuw), de familie Falligan van Gent (die aan de Kouter het prachtige "Hotel Falligan" liet optrekken) en Walckiers van Brussel, tot dat Thadée Van Saceghem van Gent onder de Franse bezetting zowel de ganse hoeve met het Bernaertsbos als het Brakelbos met een gezamenlijke oppervlakte van ± 120 ha opkocht. De laatste grote eigenaar was de notarisfamilie Rombaut uit Nederbrakel vanaf het midden van de vorige eeuw.

Het Brakelbos. (9)

Het Brakelbos heeft zoals de naam duidelijk zegt, steeds deel uitgemaakt van de heerlijkheid Optrakel en dus van het graafschap Vlaanderen : in de Middeleeuwen behoorde het aan de heer van Optrakel die er een uitbating, nl. het Hof-ten-Bossche oprichtte. In 1653 was de beboste oppervlakte in deze zuidwestelijke hoek van Optrakel merkkelijk groter dan nu : Samen met het Bernaertsbos, dit is het nu gedeeltelijk gerooide bos ten noorden van de huidige Sassegembeek, en met de meer oostwaarts gelegen toenmalige bossen, bekend

onder de naam "Laaistok" en "Hedeken", bereikte het een totale oppervlakte van 71 ha. 78 a. 31 ca. tegenover circa 53 ha. op de huidige dag. Het Brakelbos dat in feite met de Henegouwse bossen van de Modderodde en de Pottelberg één geheel vormt had in de 18e eeuw geen goede faam. In 1735 werd daar zelfs een klopjacht gehouden naar - waarschijnlijk vrij onschuldige - zigeuners waarvan er te Ath zeven ter door werden gebracht. Vanaf 1740 tot op het einde van de 19e eeuw werd het hele bosgebied behalve het Hedeken en een deel van de Laaistok verenigd in handen van de families Walckiers en Falligan in de 18e eeuw, Van Saceghem en Rombout in de 19e eeuw. Na een groot aantal verdelingen als gevolg van verkopen en erfenissen is het O.C.M.W.-Oudenaarde er in geslaagd in 1951 opnieuw het ganse Brakelbos door aankoop in één blok van meer dan 52 ha. te verenigen. In 1976 werd dit prachtig bos door het gemeentebestuur van Brakel als wandeloord voor het publiek opengesteld. Dit bos is het mooist in de lente waarneer de boshyacint (volksnaam blauw kousje) in volle bloei staat en het bos omdoert tot een geurend blauw tapijt.

De Landuitweg kruist de Pieter Hoelmanstraat (10) en we nemen rechtdoor Pullem die wat verder overgaat in een voetwegel.

Pieter Hoelmanstraat. (10)

Pieter Hoelman behoorde in het midden van de 17e eeuw tot de heel kleine groep "geleerden" van Opbrakel. Als "gheswooren landtmeeter ende caerttrecker" heeft hij met een zeer grote nauwkeurigheid in 1651-54 een kaartboek van Opbrakel opgemaakt waarin alle percelen met de namen van de eigenaars of pachters, plaatsnamen en dergelijke, worden vermeld. Het is dan ook een onschatbare bron voor de studie van Opbrakel zoals het er een 300 jaar geleden uitzag. Pieter Hoelman woonde echter niet in deze straat maar langs de Dorenbosbeek op Tenbergen tussen de hoeven te Fransbeke en ter Bruggen in een gedeeltelijk omweld huis. De culturele traditie van deze familie werd later voortgezet door Lieven Hoelman die rond 1700 griffier was te Opbrakel.

De voetweg Pullem kruist de Sassegembeek en we klimmen langzaam naar een mooi vergezicht.

De Sassegembeek. (11)

Deze beek, een van de vele beekjes die later de Zwalm vormen, die juist over de provinciegrens in D'Hoppe ontspringt, heeft haar naam ontleend aan de 19e eeuwse eigenaar van het Brakelbos en Hof-ten-Bossche, nl. de rijke Gentse burger Thadée van Saceghem die de prachtige herenwoning "Huis van Saceghem" (thans Koninklijk Atheneum West) in de Drabstraat bewoonde.

Na een bocht naar links zien we een mooi panorama. Pullem komt op de Maaistraat waar we rechts nemen en eindigen op de Leinstraat. Daar gaan we rechts tot aan Fransbeke waar we links indraaien. Waar we inslaan zien we het Hof-te-Fransbeke.

Het Hof-te-Fransbeke. (12)

Deze hoeve die nu langs de Leinstraat staat, lag tot in de 18e eeuw vlak bij de Dorenbosbeek en de lange Haag te midden van haar landerijen. In 1571 was dit "hof" met een oppervlakte van ongeveer 70 ha. de eigendom van een zekere E. Michiels Siclijn, terwijl Rogier Moreels het in pacht had. In 1651 bestond de hofstede uit vier gebouwen in gesloten orde, nl. een grote schuur, twee stallingen en het woonhuis dat vlak bij de Dorenbosbeek stond ; pachter was toen Adriaan de Ruyver. In de 18e eeuw kwam de hoeve in de handen van Christian Diu

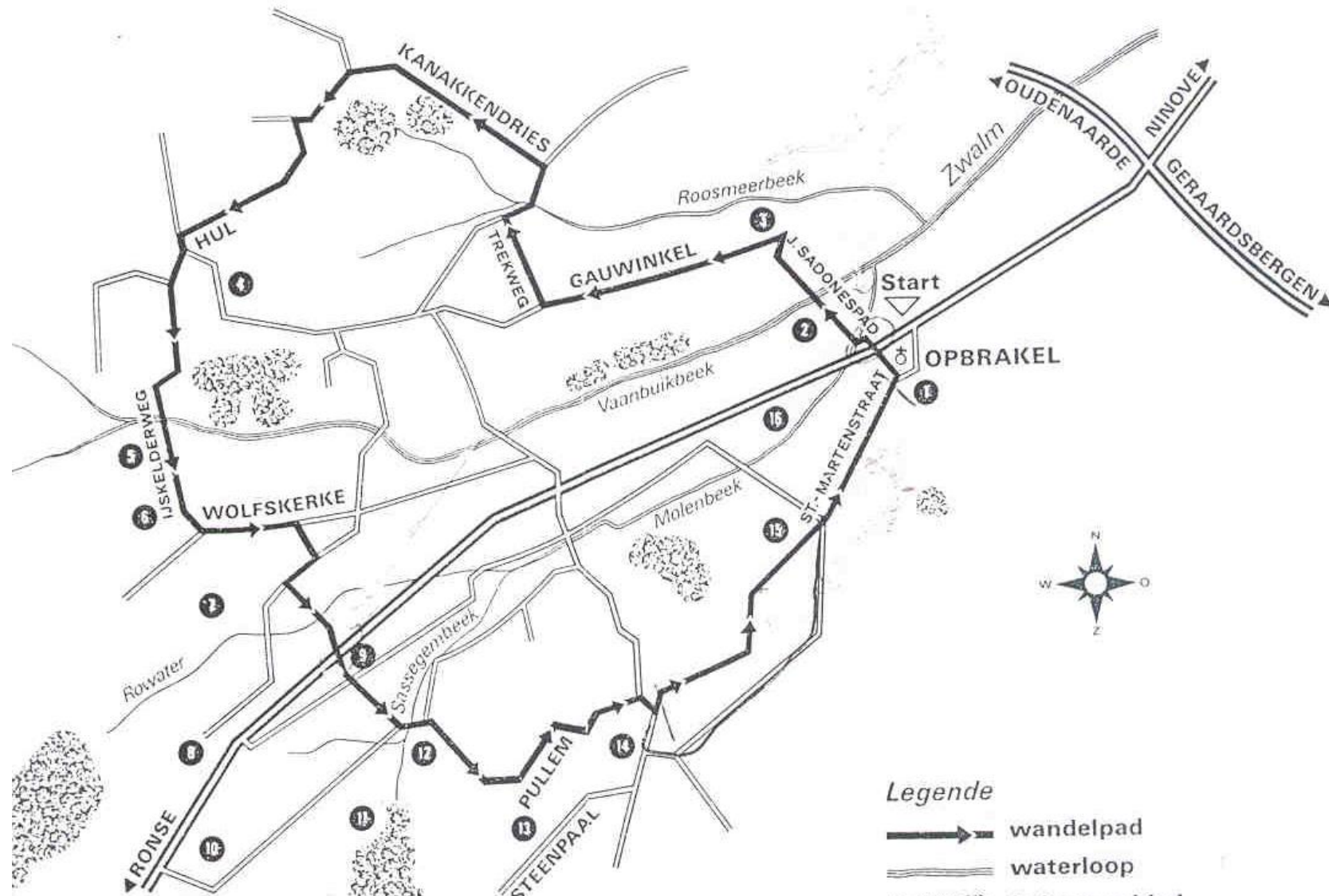
van Geraardsbergen, die het nieuwe "hof" op de Leinstraat in 1737-38 liet optrekken. Hoe lang het oude "hof" nog bestaan heeft, weten we niet juist. Even voorbij het huidige Hof-te-Fransbeke werden in 1950 en opnieuw in 1972 en '73 aan de Leinstraat voorwerpen in silex - getuigenissen van prehistorische bewoning - opgegraven.

Fransbeke draait naar links en we blijven deze onverharde weg volgen tot we komen aan Tenbergen waar we rechtdoor gaan. Na een bocht naar links komen we uit op de Leinstraat waar we rechts gaan.

St. Lietbertusdreef. (13)

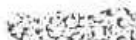
Sint Lietbertus is de beroemdste man geweest van Opbrakel in de Middeleeuwen. Geboren uit de adellijke familie Van Brakel rond 1010 is hij de 32e bisschop van Kamerijk-Atrecht geworden. Zijn aanduiding als heilige in de Middeleeuwen is wel een bewijs van zijn grote persoonlijkheid. Hij stichtte of hervormde de abdijen van het H.-Graf, St.-Aubert, St.-Andreas en van de reguliere kanunniken van St.-Eligius. Rond 1054 ging hij, vergezeld van honderden voornamen personages uit Vlaanderen en Picardië, naar Palestina op bedevaart waar hem echter de toegang tot Jeruzalem ontzegd werd door de lokale Muzelmanse vorst. Hij is overleden op 22 juni 1076. Deze figuur zal centraal staan in de vieringen van 900 jaar Opbrakel.

De Leinstraat gaat over in de Sint Martensstraat. Deze straat volgend komen we opnieuw aan de startplaats de kerk van Opbrakel.

Brakelbos

Legende

- wandelpad
- waterloop
- bebost gebied

 1 km